

Byung-Chul Han, *Hiper-Kültürelilik: Kültür ve Küreselleşme*, Çev.
Mehmet S. Türk, İstanbul: Ketebe Yayınları, 2024, 83 s.

Değerlendiren: Mevlüt Altıntop

Küreselleşme sürecinde kültürel yapıların dönüşümü, günümüz sosyal bilimlerinde kimlik, aidiyet ve temsil sorunlarının tartışılmasında merkezi bir konuma sahiptir. Bu bağlamda Byung-Chul Han'ın *Hiper-Kültürelilik: Kültür ve Küreselleşme* adlı eseri, kültürü sabit ve bütüncül bir alan olmaktan çıkarıp, farklı zaman ve mekânların iç içe geçtiği dinamik bir ağ olarak ele almasıyla dikkat çekmektedir. 1959 yılında Güney Kore'de doğan Byung-Chul Han, Almanya'da felsefe eğitimi almış bir entelektüeldir. Berlin Sanat Üniversitesi'nde felsefe ve kültürel kuram dersleri veren yazar, özellikle modernite, teknoloji, iktidar, kültür ve toplumsal dönüşüm üzerine geliştirdiği eleştirel analizleriyle tanınmaktadır. Han'ın özellikle bu eserinde yaptığı hiper-kültür kavramsallaştırması, kültürel farklılıkların yalnızca yan yana varlığını değil, aynı zamanda birbirini özümseyerek yeni bir bütün oluşturmasını da vurgulamaktadır. Eser bu yönüyle küreselleşme-kültür ilişkisini eleştirel ve özgün bir teorik düzleme taşımaktadır.

Han'ın metninin temel problematiği, kültürün, küreselleşmenin etkisiyle köklü olarak değişmesidir. Kültür artık tutarlı ve sınırlandırılmış bir bütün olarak var olamamaktadır ve bunun sonucunda zaman-mekân katmanlarının iç içe geçerek her şeyin hızla özümselediği yeni anlamlar üreten akışkan bir yapıya evrilmiştir (Bauman, 2015, s. 14). Han bir yandan bu dönüşümü analiz ederken bir yandan da sürecin

@ Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, mevlutaltintop@hotmail.com

id <https://orcid.org/0000-0002-1731-9064>

DOI: 10.12658/D0414
insan & toplum, 2026;
insanvetoplum.org

nasıl kavramsallaştırılması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu problematiğe ilişkin olarak Han, yerel/evrensel, bilindik/egzotik gibi geleneksel karşıtlıkların geçerliliğini sorgulamakta ve mozaîğe dönen bu çok kültürlülük söylemlerini Batı-merkezli normlar üzerinden eleştirmektedir (s. 16). Bu bağlamda kültürel karşılaşmaların bir yığın hâline gelmesinin ve özümseme süreçlerinin açıklanması gerektiğini öne sürmektedir. Zira bu değişimden itibaren kültürün geleneksel üslup ve/veya sunumlarının tutarlı bir bütün olarak algılanması zorlaşmıştır. Büyük anlatılar olarak tanımlanan hikâye, mit, din, ideoloji gibi tek bir değer sistemi (Lyotard, 2013, s. 8-9) artık kültürü bir arada tutmakta yetersiz kalmaktadır ve kültür tüm sınırlarından taşarcasına genişleyerek hiper-kültürel bir yapı kazanmıştır (s. 17). Günümüz metropollerinde bir sanat galerisinde Doğu Asya motifleriyle Afrika desenlerinin aynı anda var olmasını hiper-kültürel bir durumdur. Bu durum farklı coğrafi ve tarihi kökenlerden gelen öğelerin aralarında kopukluk olmadan yan yana bulunmasının bir yansımasıdır. Bu bağlamda Han, kültürü bir etkinlikler toplamı ve hareket alanı olarak tanımlayarak, “hiper” ön ekiyle kültürde sürekli bir etkinlik ve birikim süreci olduğunu öne sürmüştür (s. 10).

Diğer yandan Han, günümüz kültürünü çok kültürlülük gibi kavramlarla tanımlamayı eleştirmektedir. Ona göre bu terimler Batı merkezli normlara dayanmaktadır ve milliyetçilik, sömürgecilik gibi tarihî temellere sahiptir. Karşılık olarak hiper-kültürde yoğun bir özümseme öne çıkmaktadır. Geleneksel “öteki” algısı önemini yitirirken, farklı kültürel öğeler birbirini hızla özümseyerek kültürel farklılıkların iç içe geçmesine yol açmaktadır (s. 57). Han, kültürel etkileşimi çokluk ve ötesizlik kavramlarıyla değil, bu öğelerin içsel birleşimi ve birikimi üzerinden tanımlamaktadır. Bu durumda artık kimlik ve anlatılar çok katmanlıdır. Diğer bir ifadeyle, geleneksel değer ve anlatı ilişkileri ortadan kalkmıştır.

Han eserdeki yirmi kısa denemede hiper-kültür kavramını çok yönlü bir zeminde ele almaktadır. Bu zeminin ortak noktası aidiyetlerden kurtulmuş, özgürlük peşinde ve her anlamda sabit olmayan bir öznelliktir. Han, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde hareketliliği vurgulayarak bir önceki çağın anlayışının aksine akışkan bir kimlik formunu tanımlamaktadır. Bu yöntem üzerinden zengin bir küresel kültür betimlemesi yaparak kültürlerin farklı içeriklerini bir arada taşıyan akışkan yapıyı göstermeye çalışmıştır (s. 45, 57). Bu aşamada gastronomiden sanata, turizmden teknolojiye, dilden duyguya kadar gündelik hayatın parçası hâline gelen ve kültürü oluşturan unsurlara yer verdiği görülmektedir.

Eserin en güçlü yönlerinden biri, Han’ın diğer çalışmalarında görmeye alışık olduğumuz disiplinlerarası analizleridir. Eserde Hegel’den Kant’a, Heidegger’den Nietzsche’ye, Leibniz’den Gadamer’e, W. Benjamin’den Herder’e, Schiller’den Rilke’ye,

G. Ritzer'den Eco'ya kadar geniş bir düşünür yelpazesine atıf yapılmaktadır. Kitaptaki entelektüel çeşitlilik, metni kavramsal açıdan zenginleştirmektedir ve disiplinlerarası analizleri sayesinde Han'ın görüşleri hem güncel hem de tarihsel ve eklettik bir derinlik kazanmaktadır. Bu isimlere atıf yaparken kültürel dönüşüm vurgulanmaktadır. Kuramsal düzeyde kültür kavramını medya, iletişim ve kimlik teorileriyle ilişkilendiren (s. 73) yazar, kitabın temel kavramı olan hiper-kültür terimini oluştururken iletişim ve medya teknolojileri literatüründe uzun zamandır kullanılan hiper-metin (hypertext) kavramsallaştırmısından esinlenmiştir (s. 16). Hiper-metin, bilişim ve internet teknolojilerinin oluşturduğu dijital evrenin kültürü nasıl yeniden şekillendirdiğini analiz eden bir kavramsallaştırmadır (Özdemir, 2025, s. 1142).

Eserin en güçlü yönlerinden biri, Han'ın kurduğu edebi üsluptur. Han, tüm eserlerinde olduğu gibi metafor ve aforizmalar içeren canlı bir üslup kullanmıştır. Günlük yaşamdan aldığı birçok unsuru çarpıcı imgelerle sentezleyerek karmaşık fikirleri akılda kalıcı hâle getirmektedir. Kültürler arası ilişkilerin bitmeyen birikim ve kaynaşma mantığı anlamında gelen "hiperlog" veya hiper-kültürde köksüzleşmiş, amacını yitirmiş ama dolaşımında kalmaya devam eden kültürel unsurları simgeleyen "odradek" bunlardan ikisidir. Kitaptaki bu güçlü retorik zenginlik, soyut teorileri somut imgelerle birleştirerek okuyucunun zihninde canlı görsellere dönüştürmektedir. Böylece kitap, sadece akademik çevreleri değil entelektüel ve edebi eğilimleri olan genel okuyucu için de tatmin edici bir anlatı sunmaktadır.

Tüm bunların yanında Han'ın en spesifik özelliklerinden biri Batı düşüncesine yönelik eleştirel tavrıdır. Bu çalışmasında da yer alan eleştirel üslup, eserin güçlü yönlerinden bir diğeridir. Dolayısıyla yazar, mevcut kültürel paradigmaları sorgulamaktan çekinmemiştir. Örneğin çok kültürlülüğü eleştirdiği bölümde bu kavramın Batı merkezli bir normu temsil ettiğini açıkça vurgulamıştır (s. 57). Metindeki eleştirel perspektif, okuyucuyu modernite anlayışının temelini oluşturan kültür politikalarını ve kimlik tanımlarını yeniden düşünmeye sevk etmektedir. Bu yönüyle Han'ın çalışması, mevcut durumu sadece betimlemekle kalmayarak, aynı zamanda sorgulamakta ve dönüştürmeyi öneren görüşler ortaya atmaktadır. Ayrıca Han'ın diğer eserlerindeki kültür ve iktidar analizleriyle de tutarlı olarak, hiper-kültür kavramında neoliberal dönüşümleri de ima eden göndermeler yer almaktadır. Bu özelliği, Han'ın eserlerini bir bütünlük içinde okunmasının mümkün olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki güçlü yönlere karşı, eserde eleştiriye açık olan bağlamlar da bulunmaktadır. İlk olarak, hiper-kültür kavramı birçok postmodern teorelin toplamı görüntüsü vermektedir. Örneğin Lyotard'ın "büyük anlatıların sonu" önermesi veya Deleuze ve Guattari'nin bilgi ve düşüncenin hiyerarşik olmayan, ortada ve çok merkezli

olan, başı ve sonu bulunmayan, ağ haritasına benzer bir yapı dedikleri (Saka ve Erkenez, 2022, s. 175) “rizom modeli” gibi görüşler (s. 34) incelenmiştir. Bu durum, hiper-kültürü var olan teorilerin yeniden “paketlenmesi” gibi gösterebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, bu durum Han’ın yeni bir şey söylemediği, mevcut literatürü yeniden söyleyerek aktardığı eleştirisine maruz kalma potansiyeli taşımaktadır. Ancak “Han’ın katkısı, tamamen özgün bir teori iddiası değildir. O, farklı kuramsal mirasları stratejik olarak birleştirerek günümüz kültürünün akışkan doğasını kavramsallaştırmaktadır.

Metindeki eleştiriye açık diğer bir nokta, ampirik yönünün bulunmamasıdır. Han görüşlerini teorik çıkarımlar ve metaforlarla desteklemekte ve somut örnekler veya vaka analizleri sunmak yerine kültürün durumunu genel gözlemlerin felsefi yorumlamalarıyla anlatmaktadır. Bu bağlamda Han’ın ampirik veri yerine düşünsel analiz içeren yöntemi teorik indirgemecilik şeklinde tanımlanabilir. Bu yaklaşım, hiper-kültür kavramının gerçek dünyadaki izdüşümlerini sınamayı zorlaştırmaktadır. Ancak, kavramsal olarak zengin bir içerik sunmaktan ibaret olan Han’ın denemeci üslubuyla ortaya attığı hiper-kültürün izdüşümlerini sınamak için ayrıca vaka çalışmaları yapılabilir.

Üçüncü olarak, Han kültürel dönüşümü esasen teknoloji, iletişim ve medya temelli süreçlerle açıklamıştır. Oysa kültürün şekillenmesinde politik, ekonomik ve tarihsel dinamikler de büyük rol oynamaktadır. Kültürü bir iletişim ağı veya simgesel dolaşımlar bütünü olarak görmek, toplumsal iktidar yapılarını, ekonomik çıkarları veya ideolojik güçleri geri planda bırakma riski taşımaktadır. Bu açıdan hiper-kültür kavramı kültürel çeşitliliği kavramakta zengin gibi görünse de, bu çeşitliliğin ardındaki güç ilişkilerini ve toplumsal etkileşimleri yeterince açıklamaktan uzak olduğu söylenebilir. Bu bağlamda hiper-kültürün ideolojik yönlerini ve neoliberal güç mekanizmalarını daha görünür kılmak için yeni çalışmalar konuya anlamsal derinlik katacaktır.

Ayrıca Han’ın denemeci dili genellikle eleştirel tanımlama ve kavramsallaştırma ile sınırlıdır. Dolayısıyla uygulamaya yönelik öneriler sunmak kitabın formu ve yazarın üslubuna uygun değildir. Yine de Han’ın metinleri, pratik politika önerileri sunmamakla birlikte, hiper-kültür analizlerinin çıkarsamaları, çok katmanlı kültür yapısını korumayı hedefleyen stratejilere, küresel-yerel etkileşim odaklı uygulamalara ve dijital platformlarda kültürel çeşitliliği destekleyecek düzenleyici eğitsel yöntemlere öncülük edebilir.

Tüm bunların yanında, Han’ın hiper-kültür tasavvurunun ideolojik olduğu da söylenebilir. Kültürel akışların eşit derecede etkili kabul edildiği bir evrenselcilik imgesi oluşturması, gerçek politik-ekonomik güç farklılıklarını göz ardı edebilme

riskini barındırmaktadır. Han'ın betimlediği senaryo bir yandan iyimser bir küresel melezleşme vizyonunu sunarken, diğer yandan neoliberal eşitsizlik ve hegemonik yapıları arka plana itebilmektedir. Yani hiper-kültür kavramı, güzel bir ütopya gibi görünse de hem destekleyici hem eleştirel değerlendirmeyi hak eden karmaşıklıklara işaret etmektedir.

Eser, kültürün değişimi ve sınır tanımaz doğası fikrini hem destekleyen hem sorgulayan çok boyutlu bir perspektif sunmaktadır. Okuyucu, kültürel melezliği anlamanın yanı sıra muhtemel karşı argümanları da değerlendirme imkânı bulmaktadır. Bu yönüyle Han'ın çalışması, çağdaş kültür değerlendirmelerinde canlı bir tartışma platformu kazandırmaya yönelik özgün bir eserdir. Han'ın kullandığı güçlü metaforik dil çalışmayı özgün ve güçlü kılmaktadır. Bu güçlü yönlerine rağmen ampirik ve ekonomi-politik yönden eksik yönleri olduğu şeklinde eleştirilebilir ancak eserin bir deneme olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda hem destekleyen hem eleştiren yaklaşımlar için kapsamlı bir düşünsel zemin sunan eser, güçlü metaforik ve kapsamlı dil kullanımı ve moderniteyi eleştirel perspektiften analiziyle kültür-küreselleşme ilişkisine felsefi ve terminolojik katkı sunmaktadır. Sonuç olarak, eser, kültürel çeşitliliğin çoğullaşması ve homojenleşmesi ikilemi üzerinden yaptığı tartışmalarla kültürün karmaşıklığını kavramamıza yardımcı olurken, aynı zamanda bu akışların toplumsal ve ekonomi-politik koşullarını da birlikte ele almamız gerektiğini hatırlattığı için önemlidir.

Kaynakça

- Bauman, Z. (2015). *Akışkan Modern Dünyada Kültür*; (çev. İhsan Çapcıoğlu ve Fatih Ömek), Ankara: Atıf Yayınları.
- Han, B. C. (2024). *Hiper-Kültürelilik: Kültür ve Küreselleşme*; (çev. Mehmet S. Türk), İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Lyotard, J. F. (2013). *Postmodern Durum*; (çev. İsmet Berkan), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Özdemir, N. (2025). Hiper Metin ve Kolektif Bellek: Sovyet Temalı Hashtaglerin İncelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(3), 1140-1156. <https://doi.org/10.33206/mjss.1660220>
- Saka, A. E. ve Erkenez, S. (2022). Mimari Tasarım Stüdyosunda Rizomatik Denemeler. *bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design*. 3(2), s. 173-189.